

Список бібліографічних посилань

1. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 901.
2. Сімейний кодекс України : закон України від 10.01.1992 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 123.
3. ОБСЄ. Міжнародний досвід законодавчого регулювання питання використання репродуктивних технологій (включаючи сурогатне материнство) / уклад.: А. Брашовяну. Київ, 2013. 60 с.

Одержано 25.09.2019

УДК 343.2(477)

Юрій Альфонсасович ВАПСВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ПИТАННЯ ПРО ЛІКАРСЬКУ ПОМИЛКУ

Медицина – це сфера життя, до якої має відношення будь-яка людина. Питання здоров'я, життя, смерті, моральний аспект завжди були, є і будуть актуальними. Актуальним також є питання притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників.

В Україні статистика лікарських помилок практично недоступна. Лише окремі випадки становляться відомі широкому загалу за допомогою ЗМІ.

Але по даним офіційної статистики Генеральної прокуратури України, за період 2014–2016 рр. щодо медичних працівників порушено 2319 кримінальних проваджень. Кількість звернень щодо якості надання медичних послуг збільшилась з 1400 у 2014 р. до біля 2000 у 2016 р. [1].

Зарубіжна статистика лікарських помилок заставляє замислитись. По різних даним, в США від необачності медиків кожного року вмирають 50–100 тис. чоловік, у Великобританії – 70 тис., у Німеччині – 100 тис., в Італії – 90 тис. пацієнтів. Більше того, в США помилки медиків займають 5 місце серед причин смертності: кожні 15 хвилин в цій країні з вини лікарів чи медичного персоналу вмирають п'ятеро людей [2].

Помилка в кримінальному праві – це неправильне уявлення винного щодо юридичних і фактичних ознак діяння і його наслідків (або неправильне представлення винного щодо приписів закону і фактичних ознак діяння та його наслідків).

При цьому необхідно виходити з того, що у вині відображаються ті об'єктивні обставини (об'єктивні ознаки), що утворюють склад злочину. Усі ці обставини повинні усвідомлюватися особою. Однак особа може помилково сприймати ці об'єктивні обставини (ознаки складу) чи ж його свідомість дає їм перекручену оцінку.

Частіше може мати місце фактична помилка. Це неправильне уявлення особи щодо фактичних ознак суспільно небезпечного діяння і його наслідків. Фактична помилка підрозділяється на наступні підвиди: 1) помилка в об'єкті і суміжні з нею (у предметі, в особистості, відхилення дії), 2) у кваліфікуючих ознаках, 3) у характері діяння 4) у наслідках, 5) у розвитку причинного зв'язку, 6) негідний замах, 7) у мотиві. До фактичних помилок відноситься і лікарська помилка.

В Україні відсутній єдина позиція щодо визначення лікарської помилки. Першим у вітчизняному кримінальному праві цю проблему підняв В. О. Глушков, який зазначав, що більшість вчених-медиків вважають, що лікарська помилка – поняття чисто медичне, а особа, яка її вчинила, не повинна притягуватись до відповідальності. До лікарських помилок він відносив помилкові дії лікаря щодо встановлення діагнозу чи лікування хворого, зумовлені станом медичної науки на даному етапі її розвитку, особливими, несприятливими умовами та обставинами надання медичної допомоги або недоліками лікарського досвіду, вчинені при відсутності небезпеки без передбачення можливості причинення шкоди чи при впевненості в її відверненні [3; с. 7].

І. Ф. Огарков вважає головним критерієм лікарської помилки сумлінну оману лікаря, в основі якої лежить недосконалість лікарських знань, методів діагностики та лікування, а також складні об'єктивні умови, в яких відбувалась діяльність лікаря [2].

Деякі вчені вважають, що лікарська помилка, зумовлена безвідповідальними діями лікаря, недбалістю, елементарною медичною безграмотністю, морально-етичною ущербністю, які юридично кваліфікуються в якості злочину або проступку, і які повинні бути кримінально караними. Лікарська помилка не підпадає під покарання, якщо вона не містить складу злочину та проступку і лікар в межах обов'язкових знань своєї професії не міг її передбачити та запобігти [2].

На думку О. В. Кудакі, лікарська помилка – це вибір медичним працівником небезпечних для життя чи здоров'я пацієнта методів та засобів діагностики і лікування, викликаний відсутністю знання або самовпевненістю ігноруванням спеціальних юридично значущих вимог, що пред'являються до професійної поведінки в ситуації, що склалася. Ознаками лікарської помилки є об'єктивно виражені маніпуляції медичного працівника, що не відповідають встановленим спеціальними документами вимогам, пред'являються до якості послуг медико-біологічного характеру;

негативний результат вибору медичним працівником неправильних методів та засобів діагностики та лікування у вигляді реальної небезпеки для життя або здоров'я пацієнта; відсутність знань або самовпевнене ігнорування вимог, що пред'являються до якості медичних послуг, що надаються, враховуючи нові визнані наукою та активно використовувані професійною практикою правила діагностики та лікування [4].

Також слід враховувати, що зараз постало питання проведення в Україні трансплантації органів та тканин людини. Представники МОЗ наголошують, що до кінця 2019 р. буде напрацьована законодавча база. Питання лікарської помилки має безпосереднє відношення до трансплантації. У черзі стоять тисячі хворих.

Так, у 2017 році 226 українців було направлено на лікування (трансплантація органів та кісткового мозку), у 2018 – 278, а тільки за перше півріччя 2019 року – 301. Станом на 20 серпня 2019 року в МОЗ України для розгляду передано 255 справ [5].

Висновок. Питання визначення лікарської помилки є актуальним для сьогодення і повинно знайти закріплення в законодавстві. Враховуючи, що більшість медичних працівників вважають, що лікарська помилка поняття тільки медичне, а тому не може тягнути кримінальної відповідальності, слід виробити чіткі критерії притягнення до відповідальності медичних працівників при наявності помилки в їх діяннях.

Список бібліографічних посилань

1. Юдин О. Ю. Уголовная ответственность медицинских работников в цифрах Генеральной прокуратуры Украины. *Украинский медицинский журнал*. URL: <https://www.umj.com.ua/article/114773/ugolovnaya-otvetstvennost-meditsinskih-rabotnikov-v-tsifrah-generalnoj-prokuratury-ukrainy> (дата звернення: 20.10.2019).
2. Врачебная ошибка: юридические аспекты // Здоров'я України : портал. 27.03.2015. URL: <http://health-ua.com/articles/3865.html> (дата звернення: 20.10.2019).
3. Глушков В. А. Ответственность за преступления в сфере здравоохранения. Київ, 1987. С. 7.
4. Кудаков А. В. Врачебная ошибка и ее уголовно-правовая оценка : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. *Вестник СГАП*. Саратов, 2011. URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1425401> (дата звернення: 20.10.2019).
5. Трансплантація органів: коли повноцінно запрацює в Україні і за чим затримка? // Канал 24. Здоров'я. 18.10.2019. URL: https://24tv.ua/health/transplantatsiya_organiv_v_ukrayini_2019_peresadka_organiv_v_ukrayin_n1200539 (дата звернення: 20.10.2019).

Одержано 28.10.2019

УДК 341.231.14

Кароліна Андріївна ВАРНАВСЬКА,

*аспірантка кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ЖІНОК-ПРАВОЗАХИСНИКІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Правозахисники відіграють суттєву роль у підтримці зусиль, спрямованих на активізацію діяльності щодо попередження конфліктів і зміцнення миру, розвитку шляхом встановлення діалогу і забезпечення відкритості, участі та справедливості, в тому числі через спостереження за діяльністю щодо заохочення і захисту прав людини, представлення інформації про неї і здійснення внеску до неї [1]. Правозахисники відстоюють права людини, сприяють їх дотриманню і заохоченню. Вони не тільки виявляють порушення прав людини, звертаючи увагу влади на наслідки її дій і бездіяльності, а й виконують низку інших функцій, включаючи сприяння державам-учасникам у розробці державної політики в цілях виконання ними своїх зобов'язань у галузі прав людини [2].

Разом з тим, нерідкими є випадки, коли правозахисники самі стають жертвами порушень прав людини, проголошених універсальними міжнародними актами з прав людини. Вбивства, страти без судового розгляду, насильницькі зникнення, тортури, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження, довільні затримання, фізичні погрози і загрози в кіберпросторі, кримінальне переслідування, вимушене переміщення, переслідування, обмеження можливостей для звернення в міжнародні органи та адміністративні обмеження можливості проводити демонстрації і працювати – це лише деякі найбільш поширені порушення прав людини правозахисників. Спеціальний доповідач з питання про становище правозахисників зазначив у своїй доповіді, що означені порушення не випадкові і не поодинокі, це частина системи, мета якої – залякати правозахисників і покласти край їхнім критичним виступам, послабити їхні організаційні структури і не допустити залучення інших людей до роботи в галузі захисту прав людини. Крім цього, ризик зіткнутися з тією чи іншою формою насильства зростає для окремих осіб, груп або рухів залежно від того, які саме права вони захищають, а також від тих політичних або економічних інтересів, які протистоять йому конкретних ситуаціях. З моменту вступу Спеціального доповідача на посаду у 2014 році і по червень 2019 року державам було направлено 1153 повідомлення, 28 % з яких стосувалися довільних затримань; 19 % – випадків катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження; 18 % – позасудових страт або вбивств; 9 % – випадків зникнення або викрадення людей; 8 % – проявів насильства щодо жінок-правозахисників [3].

Варто зазначити щодо істотної ролі жінок-правозахисників, які борються за гендерну рівність та виступають проти гендерного насильства. Жінки здійснюють активну правозахисну діяльність у різноманітних сферах суспільного життя. Так, жінки з числа представників корінних народів, ведуть боротьбу за земельні та екологічні права, сільські